

Lausunto Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelman ja sen liitteiden luonnoksista vuosille 2024-2025

Lausunnon antaja:	Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen vanhusneuvoston työvaliokunta
Päivämäärä:	12.3.2024

Suunnitelmat kokonaisuutena	
Myönteinen palaute	<p>Vanhusneuvosto kiittää mahdollisuudesta lausua Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelmaan ja sen liitteisiin. Vanhusneuvosto on osallistanut jäseniään lausuntoa valmistellessa. Osallistamisessa on käytetty Padlet-työskentelyä ja vanhusneuvoston jäseniä on kannustettu keräämään palautetta myös kuntien vanhusneuvostoilta.</p> <p>Suunnitelmista osa on paremmin valmisteltuja kuin toiset. Vanhusneuvosto kiittää siitä, että Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelma on hyvin valmistelu.</p>
Muutos- ja kehittämistoiveet	<p>Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelman osalta näkyy sen keskeneräisyys. Vanhusneuvosto toivoo, että suunnitelmasta tulisi konkreettisempi.</p>

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelma	
Sisältöä koskeva myönteinen palaute	<p>Hyvinvointisuunnitelma on hyvin valmisteltu ja sisällön kokonaisuus on hyvä ja monipuolinen. Polkuajattelu on konkreettinen.</p> <p>Suunnitelma on hyvä alku Pohteen ja kuntien väliseen yhteistyöhön hyvinvoinnin edistämisestä.</p> <p>Hyvinvoinnin huolet on kuvattu hyvin vuoden 2022 tilanteen mukaan. Huolet ovat yksilölähtöisiä. Vuoden 2022 jälkeen huoliin on vanhusneuvoston saaman palautteiden mukaan tullut huoli sosiaali- ja terveystalouden saatavuudesta.</p>
Muu myönteinen palaute	
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	<p>Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä siltä osin, kun tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen lakisääteisiin tehtäviin. Kunnilla on myös keskeinen ja lakisääteinen tehtävä hyvinvoinnin edistämisessä. Vanhusneuvosto näkee, että hyvinvointialueen rooli on ennen kaikkea koordinoiva ja asiantuntijana toimiminen, kunnan rooli taasen asukaslähtöinen.</p>

	<p>Vanhusneuvosto toivoisi hyvinvointisuunnitelmaan vielä tarkempaa roolitusta kuntien ja hyvinvointialueen tehtävien osalta. Huolena on, että myöskään kunnat eivät resurssoi riittävästi hyvinvoinnin edistämiseen, vaan katsovat sen olevan hyvinvointialueen tehtävä. Pohteen tärkein tehtävä on kuitenkin sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden turvaaminen. Vaarana on, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja ennaltaehkäisevän työn koordinointi kärsii, jos se ei ole riittävän selkeä.</p> <p>Vanhusneuvostolla on myös huoli tiistä, että ollaanko tässä nyt siirtymässä byrokratian takia sekavaan systeemiin ja lopuksi tavallinen kansalainen ei enää tiedä, mitkä asiat kuuluvat kullekin instanssille? Hyvinvointi on laaja käsite, eikä Pohteen tarvitse sitä yksin hoitaa se. Nyt olisi tärkeää luoda yksinkertaisempi suunnitelma siitä, kuka hoitaa ja on vastuussa ennaltaehkäisystä ja kuka hoitaa terveyttä, kun hyvinvointi järkkyy.</p> <p>Roolitusta myös järjestöjen ja seurakuntien kanssa tulee kehittää.</p> <p>Vanhusneuvosto toivoo, että hyvinvoinnin edistämiseen tulisi kohdistettua, korvamerkittyä rahoitusta siltä osin kuin terveyden ja hyvinvoinnin kertoimen myötä sitä hyvinvointialueelle saadaan. Ilman korvamerkittyä rahaa vaarana on, että ehkäisevään työhön ei hyvinvointialueiden taloustilanteessa allokoita riittävästi varoja. Vanhusneuvostolla on huoli, että riittääkö Pohteenkaan varat kirjattuihin suunnitelmiin.</p>
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	<p>Vanhusneuvosto toivoo, että Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelman liitteenä olisi ainoastaan lakisääteiset suunnitelmat. Nyt ne jäävät liian vähälle huomiolle, kun suunnitelmassa on liikaa liitteitä.</p>

Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma	
Sisältöä koskeva myönteinen palaute	<p>Suunnitelmassa on kuvattu hyvin ja monipuolisesti ikäihmisten huolet.</p> <p>Digipalvelujen käyttö ja kehittäminen ovat tärkeitä asioita, kunhan huolehditaan käytön ohjauksesta. Liikkuvien palvelujen kehittäminen on tervetullutta eritoten haja-asutusalueille.</p>
Muu myönteinen palaute	
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	<p>Suunnitelmassa korostuu järjestämissuunnitelma sekä tuottavuus- ja taloudellisuusohjelma ja siitä puuttuu ennalta ehkäisevä toiminta.</p> <p>Vanhusneuvosto muistuttaa, että vanhuspalvelulain § 5 mukaan:</p> <p><i>”Hyvinvointialueen on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:n 3 momentissa tarkoitettua hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa. Suunnittelussa on painotettava kotona</i></p>

asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä sekä arvioitava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palveluntarpeeseen vaikuttavia tekijöitä.”

Tämän suunnitelman tavoitteena on *”määritellä ne puitteet, joilla Pohjois-Pohjanmaan ikääntyneille voidaan turvata hyvä arki ja elämä. Ikääntyneet (+65- vuotiaat) muodostavat merkittävän osan Pohjois-Pohjanmaan väestöstä 20,9% (2022). Lisäksi väestön ikääntyminen on poikkeuksellisen nopeaa valtakunnallisesti.”*

Kehittämiskohteita lukuun ottamatta suunnitelmassa on kovin vähän konkretiaa ja varsinaiset toimenpiteet puuttuvat suunnitelmasta kokonaan. Kehittämiskohteetkin vaatisivat sitä, että niitä avattaisiin. Suunnitelma perustuu palveluiden kehittämiseen, mutta hyvinvointisuunnitelmassa tulisi näkyä myös ehkäisevä toiminta, lain mukaan muun muassa kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä, jotka nyt puuttuvat kokonaan.

Vanhusneuvosto toivoo, että seuraavan aluevaltuustokauden aikainen suunnitelma tehdään kunnolla ja lain vaatimalla tavalla. Sen valmistelu tulisi aloittaa välittömästi ikääntyviä ihmisiä osallistaen.

Suunnitelmassa tulisi ottaa paremmin huomioon se, että ikääntyneiden tuen ja palveluiden tarve tulee lisääntymään, kun huomioidaan väestön ikääntyminen Pohjois-Pohjanmaalla, laitospaikkojen ja ympärivuorokautisen asumisen paikkojen väheneminen. Yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa keskimäärin 2000 asukkaalla vuodessa. Vuodesta 2023 vuoteen 2025 yli 75-vuotiaiden ikäihmisten määrä kasvaa noin 6000 henkilöllä.

Tällöin olisi erityisen tärkeää, että ennalta ehkäiseviä palveluita lisättäisiin. Tällaisia konkreettisia toimenpiteitä olisivat esimerkiksi ikäneuvolan palveluiden lisääminen yli 68-vuotiaille. Tavoitteena pitäisi olla vuosittaiset terveystarkastukset kaikille ikäihmisille. Vanhusneuvoston huolena on myös se, että nämä palvelut eivät ole yhdenvertaisia koko alueella. Esimerkiksi jo nyt on havaittavissa, että eteläisellä alueella palveluita on vähemmän tarjolla kuin Oulun seudulla. Ikäneuvolan laajentaminen tulisi aloittaa vanhimmista ja yksin asuvista.

Vanhusneuvoston huolena on myös muistisairaat. Hyvinvointisuunnitelmassa olisi otettava huomioon kasvava muistisairauksien osuus vanhemmissa ikäryhmissä. Jotta muistisairaat pärjäisivät pidempään kotona, on kevyitä palveluita, kuten ulkoilua, kulttuuria ja yksin olon lievittämistä tarjottava riittävästi yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa.

Yksin asuvien määrä alueellamme on korkea ja kasvaa. Tämä tulisi huomioida ikäihmisten palveluissa. Saman aikaisesti muistisairauksien osuus nousee. Yksin asuville on turvattava turvallinen vanhuus.

Suunnitelmassa olisi hyvä käyttää selkokieltä. Erityisen tärkeää on avata lyhenteet, esimerkiksi suunnitelmassa käytetyt SAS-toiminta ja RAI-arviointi.

	<p>Suunnitelman diojen alaviitteenä on Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointikertomus. Tämä tulisi muuttaa.</p> <p>Suunnitelmassa olisi hyvä mainita, että kyse on lakisääteisestä suunnitelmasta.</p> <p>Sivun 11-13 kalvot järjestämissuunnitelmasta vaativat päivitystä vastaamaan tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmasta tehtyjä päätöksiä.</p>
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	

Työkykyohjelma	
Sisältöä koskeva myönteinen palaute	
Muu myönteinen palaute	
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	<p>Vanhusneuvosto toivoo, että työuran pitenemisen turvaamiseksi kohdennetaan toimenpiteitä esimerkiksi tarjoamalla riittävästi kuntoutusta. Eläkkeelle jääneet työntekijät ovat tärkeä voimavara erityisesti työvoimapulaa kärsivällä sosiaali- ja terveysalalla ja tukemalla työntekijöitä pystytään pidentämään työuria ja siten helpottamaan työvoimasta kärsiviä aloja.</p>
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma	
Sisältöä koskeva myönteinen palaute	
Muu myönteinen palaute	
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	<p>Vanhusneuvosto toivoo, että ikääntyneiden ihmisten päihdeongelmat ja niiden ehkäisy huomioitaisiin suunnitelmassa erillisenä asiana. Ikääntyneiden ihmisten päihteiden käytöstä on vähänlaisesti tilastotietoa, mutta on merkkejä siitä, että eritoten kotihoidossa olevien ikäihmisten päihteiden käyttö on lisääntynyt. Päihteiden käytön taustalla on usein yksinäisyyttä ja mielenterveysongelmia. Lisätietoa aiheesta esimerkiksi YLEn artikkelissa: https://yle.fi/a/74-20031426</p> <p>Artikkelin mukaan ikäihmiset käyttävät eniten alkoholia, mutta joukossa on myös lääkkeiden, ja lääkkeiden sekä alkoholin väärinkäyttöä.</p>
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	

Kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma

<i>Sisältöä koskeva myönteinen palaute</i>	
<i>Muu myönteinen palaute</i>	
<i>Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että kunnat ja Pohde tarjoavat kulttuurihyvinvointia jatkossakin, eritoten sellaisissa yksiköissä, joissa ikäihmisiä asuu ympärivuorokautisesti. Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen on tärkeä kunnan tehtävä, yhteistyön merkitys korostuu, jotta kulttuurihyvinvointia saadaan lisättyä myös hyvinvointialueelle.
<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	

Suunnitelma terveyden edistämisestä Pohteen sairaaloissa

<i>Sisältöä koskeva myönteinen palaute</i>	
<i>Muu myönteinen palaute</i>	
<i>Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Vanhusneuvosto haluaa ilmaista tässä yhteydessä huolensa siitä, että ikäihmiset kotiutetaan liian aikaisin. On tärkeää, että asiakkaisiin pidetään yhteyttä myös kotouttamisen jälkeen ja palvelut kotiin turvataan.
<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	

Kun lausunto on valmis,

- lähetä se sähköpostitse osoitteeseen kirjaamo@pohde.fi
- kirjoita viestin otsikkoriville "Lausunto hyvinvointisuunnitelmasta".